

NORMATIVA POLA QUE SE REGULA A DEDICACIÓN DO PERSOAL DOCENTE E INVESTIGADOR

(Aprobada por Consello de Goberno do 28 de novembro de 2014, modificada no CG do 27/10/2015 e do 25/02/2016)

ACTIVIDADES DO PROFESORADO

Durante os últimos anos, tentouse regular diversos aspectos relacionados coa actividade do profesorado universitario con varias iniciativas legislativas. Probablemente a máis ambiciosa foi o último borrador do Estatuto do Persoal Docente e Investigador das Universidades Públicas Españolas. Este documento establecía algúns principios como un reparto do 80% da xornada laboral, estimada en 1.650 horas anuais (44 semanas x 37,5 horas semanais), entre actividades docentes e investigadoras, quedando o resto para actividades de formación de diversa natureza. Así mesmo, contemplaba a posibilidade de que a parte da xornada laboral destinada a docencia e investigación puidera reducirse en función das actividades de xestión e dirección realizadas polo profesorado.

A non aprobación do mencionado Estatuto imposibilita contar hoxe cuns criterios homoxéneos que regulen a dedicación horaria do profesorado en todas as Universidades españolas, polo que, no seu caso, dita regulación deberá ser articulada polas Comunidades Autónomas ou polas propias Universidades. A Lei 6/2013, do SUG, no seu artigo 92.4 recolle que: “As universidades públicas do SUG, no exercicio da súa autonomía, poderán establecer a distribución da dedicación do persoal docente e investigador ao seu servizo a cada unha das funcións de docencia, investigación e transferencia de coñecemento, segundo o establecido na normativa vixente”.

Nese mesmo artigo regulase que as universidades logo de negociación cos representantes dos traballadores, poderán establecer directrices e criterios para identificar e recoñecer orientacións específicas en función das características da actividade docente e investigadora das diversas ramas de coñecemento e ámbitos disciplinares e dun tratamento equilibrado entre estes.

En tanto non se acometa un estudo global da xornada laboral do profesorado universitario, este documento aborda aspectos básicos relativos á actividade do profesorado e a súa repercusión sobre as tarefas docentes presenciais condicionado polas dispoñibilidades orzamentarias e do contexto normativo actual nos ámbitos estatal e autonómico.

Débese sinalar que esta relación non pretende medir exactamente todas e cada unha das actividades que realiza o PDI da UDC con dedicación a tempo completo, senón recoñecer aquelas que se queren impulsar co obxecto de conseguir os obxectivos descritos no Plan Estratéxico da UDC e mellorar os indicadores externos de avaliación da universidade. Para a súa posta en práctica no menor tempo posible, as actividades que se recoñecen han de ser de fácil verificación, de forma automatizada e con periodicidade anual.

Convén indicar, finalmente, que é previsible que esta normativa teña repercusións de diferente signo nas distintas áreas de coñecemento, mais non debería supoñer cambios no número de efectivos totais do PDI.

1. DEDICACIÓN ACADÉMICA (DA)

A dedicación académica de cada docente establécese como a suma de horas dedicadas a impartir aulas presenciais máis as horas de dedicación a outras tarefas docentes, de xestión, de investigación e de transferencia de coñecemento que figuran nesta normativa.

A capacidade docente do profesorado establécese para cada grupo de dedicación na seguintes táboas:

Profesorado dos corpos docentes universitarios	
TU; CEU e TEU con 3 ou 4 avaliacións positivas da actividade investigadora, tendo superado a máis recente nos sete anos anteriores ao de elaboración do POD ¹	160 horas lectivas anuais
CU con 4 avaliacións positivas da actividade investigadora, tendo superado a máis recente nos sete anos anteriores ao de elaboración do POD	
CU; TU; CEU e TEU con 5 ou máis avaliacións positivas da actividade investigadora, independentemente da data na que se superou a máis recente	
TU; CEU e TEU con 1 ou 2 avaliacións positivas da actividade investigadora, tendo superado a máis recente nos sete anos anteriores ao de elaboración do POD	240 horas lectivas anuais
CU con 1, 2 ou 3 avaliacións positivas da actividade investigadora, tendo superado a máis recente nos sete anos anteriores ao de elaboración do POD	
CU, TU, CEU e TEU que non se atopen nos casos anteriores	320 horas lectivas anuais
CU, TU, CEU e TEU con dedicación a tempo parcial	Entre 90 e 180 horas anuais

Profesorado contratado con vinculación permanente e dedicación a tempo completo	
Profesorado doutros corpos de funcionarios/as e dedicación a tempo completo²	
Que acadasen 3 ou máis avaliacións positivas da actividade investigadora (en virtude do convenio suscrito entre a UDC e a CNEAI), tendo superado a máis recente nos sete anos anteriores ao de elaboración do POD	160 horas lectivas anuais

¹ Tomarase como referencia o 31 de decembro do ano anterior á elaboración do POD

² Inclúense aos/ás Profesores/as do INEF e Profesores/as de EO de Náutica

Profesorado contratado con vinculación permanente e dedicación a tempo completo Profesorado doutros corpos de funcionarios/as e dedicación a tempo completo²	
<p>Que acadasen 1 ou 2 avaliacións positivas da actividade investigadora (en virtude do convenio suscrito entre a UDC e a CNEAI), tendo superado a máis recente nos sete anos anteriores ao de elaboración do POD</p> <p>Que non puidese ter sometido a avaliación a súa actividade investigadora por non cumprir un mínimo de seis anos avaliábeis</p>	240 horas lectivas anuais
Que non se atopen nos casos anteriores	320 horas lectivas anuais

Profesorado contratado con vinculación non permanente e dedicación a tempo completo ou parcial	
Profesores colaboradores con contrato non permanente	320 horas lectivas anuais
Profesores/as Contratados/as Interinos/as de Substitución a tempo completo Profesores/as Lectores a tempo completo	300 horas lectivas anuais
Profesores/as Axudantes doutores/as e profesores/as visitantes	230 horas lectivas anuais
Profesorado contratado con vinculación non permanente e dedicación a tempo parcial (Lectores, Asociados/as; Visitantes, Contratados/as Interinos/as de Substitución e Asociados/as de Ciencias da Saúde)	Entre 90 e 180 horas anuais
Axudantes	Ate 60 horas anuais

2. ENCARGO DOCENTE

O encargo docente a unha área/departamento estará constituído polo número de horas de docencia expositiva, horas de docencia interactiva, horas de titoría en grupos reducidos, horas de docencia práctica (laboratorios) e horas de docencia asistencial recollidas no Plan Docente Anual (PDA) de cada titulación oficial.

Forman parte tamén do encargo docente as actividades relacionadas na seguinte táboa:

	ACTIVIDADE	HORAS	RESPONSABLE
D1	Dirección de Traballos Fin de Grao (TFG) e Traballos Fin de Mestrado (TFM).	<p>As direccións dos TFGs/TFMs computarán:</p> <p>6 horas se os TFGs/TFMs son de 6 ECTS 8 horas se os TFGs/TFMs son > 6 ECTS e <= 12 ECTS. 10 horas se os TFGs/TFMs son de máis de 12 ECTS</p> <p>Imputarase o traballo que foi presentado e defendido entre o 1 de xaneiro e o 31 de decembro do ano anterior á aprobación do POD</p>	Dirección de centro VPPD
D2	Membros das Comisións de Avaliación dos Traballos Fin de Grao (TFG) e Mestrado (TFM)	<p>Terán dereito, de forma persoal, a un cómputo de 5 horas</p> <p>Computarase unha Comisión para cada 10 TFGs/TFMs, noutro caso de maneira proporcional</p>	Dirección de centro
D3	Titorización académica de Prácticas Externas obrigatorias ou optativas en empresas e outras institucións ³	<p>A dirección de actividades de prácticas externas computará 2 horas por estudante para prácticas de 12 ECTS, cun límite de 30 horas por PDI para cada curso académico</p> <p>A imputación farase no curso académico seguinte da súa realización, independentemente da súa cualificación</p>	Dirección de centro VPPD

³ A dirección de actividades de prácticas externas obrigatorias (practicum e similares) xa conta cunha cuantificación específica na PDA correspondente

	ACTIVIDADE	HORAS	RESPONSABLE
D4	Dirección de teses de doutoramento	<p>Cada tese doutoral dirixida e defendida na UDC durante os dous últimos anos (tomando como referencia o 31/12 do ano anterior á elaboración do POD) computará 30 horas ao/á director/a. No caso de co-dirección estas horas se distribuirán de forma equitativa entre os/as directores/as.</p> <p>Como máximo, computarase 60 horas por profesor/a en cada curso académico.</p>	VPCIT EIDUDC
D5	Docencia en galego/inglés	<p>Ao profesorado que imparta docencia en galego por primeira vez imputaráselle 25 horas no primeiro curso académico e nos dous inmediatamente seguintes, sempre que acredite que o fai, polo menos, no 50% da docencia encargada.</p> <p>As materias que se impartan en inglés (para impartir unha materia en inglés é necesario o visto e praxe das vicerreitorías con competencias en profesorado e internacionalización) terán unha compensación de 25 horas por materia en cada un dos tres primeiros cursos que se imparta, as cales serán distribuídas proporcionalmente en caso de que a materia se imparta por varios/as profesores/as.</p> <p>Esta imputación aplicarase a partir do curso no que un/unha profesor/a imparta unha materia en inglés por primeira vez.</p> <p>Se o/a profesor/a que computa horas por este concepto non pode acreditar os feitos que deron lugar a este dereito, incrementará a súa capacidade docente, no seguinte POD, en tantas horas como computou por este concepto</p>	Dirección de centro

3. COMPENSACIÓNS E REDUCIÓNS DOCENTES

Determinadas actividades académicas de interese universitario xeral poderán ser consideradas e, no seu caso, compensadas, como parte do réxime de dedicación do profesorado a tempo completo. Con estes mesmos efectos, considerarase a redución que corresponde ao profesorado que intervén en órganos de representación sindical, en aplicación da lexislación vixente.

O obxectivo final destas compensacións obedece a unha política que contemple un concepto de dedicación académica para o profesorado que inclúa a docencia, a investigación, a innovación e transferencia e a xestión.

1. Por Actividades de Xestión Universitaria (AXU)

Compensación por cargo ou posto	
Cargo/posto	Compensación
Reitor e valedor universitario	Exentos
Vicerreitores/as e secretario/a xeral	240 horas
Decano/a, director/a de centro e asimilados	160 horas
Vicedecanos/as, subdirectores/as, secretarios/as de centros	120 horas
Director/a de departamento/instituto universitario e asimilados	100 horas
Secretario/a de departamento e asimilados	60 horas

Cargo	Redución asimilada a
Director/a da ACSUG	Vicerreitor (240 horas)
Adxunto/a a vicerreitor/a Representante da UDC no Comité Directivo do Campus do Mar Director/a da Escola de Doutoramento	Decano/a Director/a de Centro (160 horas)
Secretario/a da Escola de Doutoramento	Secretario/a de centro (120 horas)

Cargo	Redución asimilada a
<p>Directores/as e coordinadores/as das seguintes Unidades e Centros:</p> <p>Aula de Formación Informática (AFI), Centro Universitario de Formación e Innovación Educativa (CUFIE), Centro de Linguas, Observatorio Ocupacional, Normalización Lingüística, Universidade Sénior, Servizo de Publicacións, Oficina de Cooperación e Voluntariado, Oficina para a Igualdade de Xénero, Servizos de Apoio á Investigación, Centro de Investigacións Científicas Avanzadas (CICA), Tecnolóxica en Edificación e Enxeñaría Civil (CITEEC), Centro de Investigacións Tecnolóxicas (CIT), Centro de Investigación en Tecnoloxías da Información e das Comunicacións (CITIC), Centro de Innovación, Área de Deportes, Oficina de Medio Ambiente (OMA), coordinador/a da Axencia Nacional de Avaliación e Prospectiva (ANEP), responsable de Análise e Xestión de Datos, colaborades/as científicos coa Dirección Xeral de Investigación Científica e Técnica do Ministerio de Economía e Competitividade, coordinador/a da Aula Náutica, coordinador/a ou director/a do Campus UDC=Universidade Saudable</p>	<p>Director/a Departamento (100 horas)</p>
<p>Subdirector/a da Universidade Sénior, delegado/a do SAPE en Ferrol, coordinador/a xeral do Plan de Acción Titorial (PAT), vicecoordinador/a do CITIC, coordinador/a da Unidade de Divulgación Científica e Cultural, coordinador/a de Formación e Asesoramento, coordinador/a de Soporte á Docencia</p>	<p>Secretario/a Departamento (60 horas)</p>

Compensacións pola xestión realizada en períodos inmediatamente anteriores	
<p>A esta compensación poderá acollerse, cando finalice o seu mandato, o profesorado que tivese ocupado, durante un período mínimo de catro anos consecutivos, un cargo académico dos recollidos no artigo 22.b dos Estatutos da UDC e asimilados, sempre que dito cargo supoña unha compensación por xestión universitaria igual ou superior a 120 horas.</p> <p>A compensación será o 25% da que se lle viña aplicando, e computará a partir do curso académico seguinte ao cesamento, e por un período máximo de catro cursos.</p> <p>No caso do desempeño de cargos con exención total de docencia, a redución será equivalente ao 25% da dedicación que lle correspondese no último curso académico no que ocupou o cargo.</p> <p>Esta compensación é incompatible:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Coa solicitude de ano sabático durante o período de 10 anos desde o cesamento • Con calquera outra compensación por actividades de xestión universitaria por cargo ou posto 	<p>VPPD</p>

As compensacións por xestión universitaria non serán acumulables entre si. Nos casos en que se exerzan simultaneamente cargos diferentes, aplicárase a maior das compensacións.

2. Representación sindical do PDI

O profesorado que pertenza aos órganos de representación sindical do PDI terá dereito á redución docente que establece a lexislación vixente: Lei 7/2007, de 12 de abril, do Estatuto Básico do Empregado Público, Real decreto lexislativo 1/1995, de 24 de marzo, polo que se aproba o texto refundido da Lei do Estatuto dos Traballadores e a normativa en vigor aplicable ao PDI funcionario ou contratado.

Non teñen consideración de compensación por xestión universitaria as derivadas da representación sindical.

3. Recoñecementos como apoio á actividade docente dos centros (RAADC)

Cada facultade/escola recibirá unha bolsa de horas calculada, en base aos datos do curso académico anterior, segundo os seguintes criterios:

ACTIVIDADE	HORAS
Tutorización de estudantes de intercambio	10 horas por cada 10 estudantes dos programas de intercambio
Tutorización académica de Prácticas Externas extracurriculares en empresas e outras institucións	A dirección de actividades de prácticas externas extracurriculares computará 2 horas por estudante para prácticas de 12 ECTS ⁴ Tomarase en conta os datos do curso académico inmediatamente anterior á data de elaboración do POD
Titulación de grao adscrita ao centro	25 horas por titulación 35 (25+10) horas se o grao é interuniversitario e a UDC actúa como coordinadora ou é de carácter internacional.
Mestrado Universitario	25 horas por mestrado adscrito ao centro 35 (25+10) horas se o mestrado é de carácter internacional ou interuniversitario, sempre que a UDC actúe como coordinadora
Plan de Acción Titorial do centro	1 hora por cada 30 estudantes de grao e mestrado Tomarase en conta os datos do curso académico inmediatamente anterior á data de elaboración do POD
Participación na implantación de titulacións internacionais dobres ou conxuntas	10 horas por titulación
Promoción de títulos de Grao	20 horas por centro

⁴ 12 ECTS equivalen a 300 h de prácticas do/a alumno/a

Cuantificada a bolsa de horas a dirección do centro poderá distribuila entre o profesorado a tempo completo na contía que estime oportuna para a realización de actividades académicas e de coordinación. Isto é, podería utilizar os mesmos criterios que deron lugar a ó cálculo da bolsa, incentivar unhas actividades en detrimento doutras das relacionadas anteriormente ou substituír algunha das actividades anteriores por outras de interese para o centro (sempre que previamente foran aprobadas pola xunta de centro ou comisión en quen delegue).

Incompatibilidade:

A compensación de horas ao profesorado polas actividades relacionadas neste apartado é incompatible con calquera outra redución por xestión incluída no apartado 3.1

4. Méritos docentes

	ACTIVIDADE	HORAS	RESPONSABLE
MD1	Avaliación positiva no programa DOCENTIA nos últimos cinco anos.	O profesorado a tempo completo que teña avaliación positiva do programa DOCENTIA terá unha compensación de 10 horas durante os cinco cursos académicos seguintes á avaliación ⁵ .	VOAID
MD2	Quinquenios	Cada quinquenio recoñecido, a 31/12 do ano anterior ao que se elabore o POD, dará dereito a unha compensación de 5 horas por quinquenio	VPPD

⁵ O profesorado xa avaliado manterá a compensación mentres a convocatoria do programa DOCENTIA imposibilite a súa participación.

5. Actividades de Intensificación en Investigación e Transferencia (AIIT)

ACTIVIDADES DE INTENSIFICACIÓN EN INVESTIGACIÓN E TRANSFERENCIA (Só PDI tempo completo)				
	ACTIVIDADE	DESCRIPCIÓN/HORAS		RESPONSABLE
11	Participación en proxectos de investigación de carácter competitivo	<p>Horas de compensación: Proxectos Europeos: 60 horas Proxectos Estatais: 40 horas Proxectos Autonómicos: 30 horas. Coa mesma compensación que os proxectos autonómicos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • As axudas de grupos obtidas nas convocatorias de consolidación da Xunta de Galicia (grupos de referencia competitiva e grupos de potencial crecemento e redes) • Os proxectos para equipos emerxentes • Os obtidos nas convocatorias da Axencia Galega de Innovación 	<p>Requisitos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Que a UDC participe e sexa receptora directa dos fondos. 2. Que o/a investigador/a principal (IP) e o/a coordinador/a do grupo ou rede sexa da UDC. 3. Que fora concedido ata o 31 de decembro do ano anterior a aquel no que se está elaborando o POD. A compensación en POD será igual ao número de anos de duración do proxecto. <p>Do total de horas que lle corresponden ao proxecto, será o IP o que faga o reparto das horas de compensación entre o profesorado a tempo completo que participa no proxecto.</p>	VPCIT

ACTIVIDADES DE INTENSIFICACIÓN EN INVESTIGACIÓN E TRANSFERENCIA (Só PDI tempo completo)				
	ACTIVIDADE	DESCRIPCIÓN/HORAS		RESPONSABLE
12	Presentación de proxectos ás convocatorias do programa H2020	<p>1. Compensarase con 30 horas si o proxecto é presentado por un consorcio no que o equipo da UDC é o líder</p> <p>2. Compensarase con 20 horas noutro caso</p>	<p>Requisito:</p> <p>O proxecto presentado (sexa financiado ou non) debe contar con informe positivo do/a consultor/a de apoio designado pola OTRI ou dos/as técnicos da OTRI. Este informe acreditará a calidade formal da proposta</p> <p>A exención farase efectiva na elaboración do seguinte POD logo de terse presentado o proxecto</p> <p>O reparto das horas será competencia do/a profesor/a responsable de presentar o proxecto</p>	VPCIT OTRI
13	Participación en contratos con entidades que reverten fondos á UDC	<p>Terán dereito a horas de compensación os contratos en vigor regulados ao amparo do art. 83 da LOU e rexistrados a través da OTRI.</p> <p>Inclúense os asinados entre o día 1 de xaneiro e o 31 de decembro do ano anterior ao POD que se está a elaborar.</p> <p>O total da compensación establécese en función das seguintes contías (excluído calquera tributo ou gravame):</p> <ul style="list-style-type: none"> - 30 horas: máis de 75.000 €/ano - 20 horas: > 25.000 €/ano e <= 75.000 €/ano - 10 horas: >= 3.000 e <= 25.000 €/ano 	<p>O investigador responsable do contrato distribuirá a compensación de horas que correspondan por convenio ou contrato entre os membros do equipo.</p> <p>Queda excluído do reparto o profesorado que teña participación na/as empresa/s coa/s que se asina o convenio/contrato</p> <p>A redución realizarase no POD nun período igual ao número de anos de duración do contrato.</p> <p>O límite por este concepto será de 15 horas por PDI</p>	VPCIT OTRI

ACTIVIDADES DE INTENSIFICACIÓN EN INVESTIGACIÓN E TRANSFERENCIA (Só PDI tempo completo)				
	ACTIVIDADE	DESCRIPCIÓN/HORAS		RESPONSABLE
14	Coordinación de grupos de investigación	<p>Darán dereito a unha compensación segundo a cualificación do grupo pola Agencia Nacional de Evaluación e Prospectiva (ANEP):</p> <ul style="list-style-type: none"> - 15 horas valoración entre 31 e 50 puntos - 10 horas valoración entre 11 e 30 puntos 	O/A coordinador/a poderá repartir a compensación entre os membros do grupo de investigación	VPCIT

6. Méritos de investigación (MI)

	ACTIVIDADE	DESCRIPCIÓN/HORAS		RESPONSABLE
MI1	Profesorado permanente a tempo completo e dedicación, segundo as táboas do apartado 1 igual a 320 horas lectivas	Aplicarase unha compensación de 15 horas por cada tramo de investigación recoñecido, independentemente da súa data de efectos		VPPD
MI2	Catedráticos de Universidade con tres avaliacións positivas	<p>Aplicarase unha compensación de 30 horas, sempre que a avaliación máis recente fora nos últimos 7 anos (tómase como referencia o 31/12 do ano anterior á elaboración do POD)</p>	<p>Requisito:</p> <p>Ter unha dedicación, segundo as táboas do apartado 1, de 240 horas lectivas anuais.</p>	VPPD
MI3	Avaliación da ANEP dos investigadores da UDC ⁶ .	<p>O profesorado a tempo completo avaliado pola ANEP antes do 31/12 do ano anterior ao que se elabore o POD, terá dereito durante os tres cursos académicos seguintes á compensación de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 20 horas se o resultado da avaliación é A - 15 horas se o resultado da avaliación é B - 10 horas se o resultado da avaliación é C - 5 horas se o resultado da avaliación é D 		VPCIT

⁶ O profesorado xa avaliado manterá a compensación mentres a convocatoria imposibilite a súa participación.

7. Outras Actividades (OA)

OUTRAS ACTIVIDADES (Só PDI tempo completo)			
	ACTIVIDADE	HORAS	RESPONSABLE
G1	Centro de Linguas	80 h para o Secretario/a e coordinadores/as do Centro de Linguas distribuídos polo director/a do centro	Director/a Centro Linguas
G2	Director/a de Cátedra/Aula Institucional	25 horas	VPCIT Secretaria Xeral
G3	Proxectos internacionais correspondentes a accións de Erasmus +	Coordinación: 30 horas Participación como socio: 10 horas	VIC
G4	Xestión de Programas de Doutoramento autorizados conforme ao RD 99/2011	Ao coordinador/a da Comisión Académica do Programa de Doutoramento: 20 horas por programa de doutoramento 40 horas se o programa ten mención de excelencia ou, sen acadar dita mención, conta coa avaliación positiva Se o/a coordinador/a exerce algún cargo de xestión as horas anteriores distribuiranse entre os membros da CAPD	CAPD

Límites

Todo profesor a tempo completo deberá destinar como mínimo 120 horas da súa capacidade docente a desenvolver actividades recollidas no apartado 2 desta norma. Esta dedicación poderá modularse anualmente na normativa que regula o POD.

Para o secretario/a xeral e os vicerreitores/as os/as o límite anterior fíxase en 60 horas. Para os/as decanos/as e director/as de centro, cargos con reducións asimiladas a decanos/as e coordinadores/as de centros tecnolóxicos fíxase en 80 horas.

Os/As axudantes só poderán ter compensacións derivadas do apartado de AIIT.

Disposición adicional

O órgano habilitado para dilucidar calquera dúbida ou problema de interpretación ou de aplicación desta normativa será a Comisión Delegada do Consello de Goberno con competencias en materia de profesorado.

Disposición final

Esta normativa substitúe e derroga calquera outra norma ou disposición previa, aprobada polo Consello de Goberno da UDC, que afecte ás reducións da dedicación docente por actividades de coordinación, dirección e tutela académica.

Esta normativa incluírase na proposta de aprobación polo Consello de Goberno do procedemento de elaboración da PDA/POD.

A aplicación efectiva das compensacións recollidas nesta normativa, no curso académico 2016/17, estará condicionada pola dispoñibilidades orzamentarias. Terán preferencia na súa aplicación aquelas que tradicionalmente viñan formando parte das compensacións do PDI da UDC nos últimos POD's aprobados.

A Comisión de Organización Académica e Profesorado, por delegación do Consello de Goberno, será a encargada de dilucidar calquera dúbida ou problema en relación coa interpretación desta norma.